

Jobban megéri, ha hagyjuk a folyót folyni

Az Amnesty International gondozásában kiadott [Tíz igaz történet 3.](#)-ban megjelent [Gát a Béke folyón](#) kapcsán Gergely Márton kérdezett

Milyen kelet-európai tapasztalatból és élményekből tudta a kanadai őslakosok panaszát megfogalmazni? Hogyan lehet átlépni egy távoli nép és kultúra gondolkodásába?

Szívesen el is utaztam volna a helyszínre, de e lehetőség híján megpróbáltam a lehető legtöbb jelenségnek, életformának utánakeresni, amit a gigaberuházás jól elpusztítana, egy olyan korban, amikor zöld energiával simán megoldható volna minden. Nem úgy közelítettem a témához, hogy a Dane-zaák kis problémája, oldják meg ők, hiszen ezek az örületes pénzt termelő örületes vállalkozások sajnos globálisan hatnak. A panasz velük szemben semmit se érne, kőkemény érvekre van szükség. Az Amnesty videójában megszólaló őslakosok is érveket hoznak fel, nem panaszkodnak.

Az Ön írásában maga az állat- és növényvilág fordul az ember ellen. Más népek szenvedését nehezebb átélni, mint egy állatét? Könnyebb empátiát kelteni egy kutya, mint egy ember iránt?

Azért azt nem mondanám, hogy az állat- és növényvilág fordulna az ember ellen. Bírálják az emberek azon kis csoportját, akik nyereségvágyból irdatlan betontömeget zúdítanak az élőhelyükre, és még el is árasztják. Azt a kifejezést se használnám, hogy állat- vagy növényvilág: egy világunk van, akárhány sejtűek is vagyunk. Egyébként persze, könnyebb empátiát kelteni egy kutyával, a szentimentalizmus pompásan működik egy érzelmileg éretlen kultúrában; bizonyos embertársaik faji alapon kirekesztésére szerződött formáció is kutyás fotókkal emelte köbre szavazóinak számát. De hát ilyen a propaganda. Ami engem illet, nem a cukiság-faktor szerint választottam ki a perspektíváimat, hanem a hely biológiai adottságai és a Dane-zaák teremtésmítoszai alapján. Hód beszél, prérityúk táncol, mormota álmodik. És hát szóhoz hagyom jutni az embereket is, az egyik részben a vietnámi háborúval egyidőben zajló vízierőmű építésének reklámfilmjét montírozom össze a jelenlegi C-projekt reklámfilmjével, a másikban meg acid party van egy elhagyott vízierőműben, tanult humán barátaim vizionálnak ott.

Gyakran azzal sem törődünk, ha a szomszédunkban egy építkezés miatt embereket telepítenek ki, vagy veszik el megszokott környezetük egy részét. Milyen művészi eszközzel lehet áttörni a közönyt? A magyar közömbösség vajon különösen sűrű szövésű?

A propagandát kell szerintem hatástalanítani. Ha mindenki jót röhögött volna a búzakarászt szaglászó Rákosi elvtáron, másként alakult volna Magyarország huszadik századi története. A közöny bénít, a félelem még inkább. A jó művészet nekem mindig is azt mondta, hogy ne félj. És meg is győzött, hogy hülyeség félni, mert csak akkor érdemes félni, ha pusztán annyiból áll a világ, amennyit az éppen regnáló hatalom lát. A művészet – szemben a propagandával vagy a konzumirodalommal – nem egyszerűsíti le a világot. Érzelmileg követhetővé tesz olyan jelenségeket is, amelyeket nincs hogyan megtapasztalnom. És azzal, hogy érzékelésemet kitágítja, már nem az enyém-nemenyém, szeret-gyűlöl sivatagában/nyolccsillagos szállodájában vagyok. A Szophoklészon, Tolsztojon, Woolfon és Nádason edzett emóciókra nem hat az érzelmi butaság, a manipuláció, és akkor aligha marad érv arra, hogy mégis miért adnám el magam. Egyébként meg úgy látom, hogy a kormány uralta média cenzurális viszonyaival szemben mégiscsak elképesztő szolidáris akciók vannak Magyarországon is, gondolok itt A Város Mindenkié mozgalomra, a Bike Maffiára, a ligetvédőkre, a Krétakör vidéki projektjeire és még sok más, a

hírekből kitiltott szerveződésre, amelyekről nem is hallottam, ami nem baj, nem lehet mindenben benne lenni. Az a kérdés, hogy ha helyzet van, mennyire lesz érzelmileg érett a magyar társadalom.

A vízierőmű elleni tiltakozásnál nehéz nem a Duna Körre gondolni. Védheti a mi jogainkat egy kanadai küzdelem a világ egyik leggazdagabb és legboldogabb felén?

Éppen a Duna Kör a legkézenfekvőbb példa, hogy miként lehet megakadályozni egy rövid távon, kevés embernek sok pusztítás árán nagy hasznot hajtó beruházást. A Duna Kör a nyolcvanas években szamizdatot terjesztett, tiltakozó felvonulásokat rendezett a nagymarosi vízlépcső megépítése ellen, és olyan hatékonyan vitte be a környezettudatos gondolkodást a közéletbe, hogy a rendszerváltáshoz is hozzájárult. A szlovákok viszont megépítették a rájuk eső részt, komoly károkat okozva maguknak, nekünk. Azóta az Egyesült Államokban több vízierőműt, költséget, energiát nem kímélve lebontottak, mert kiszámították, hogy hosszú távon jobban megéri, ha hagyjuk a folyót folyni. Kanada nehezebb ügy. Az időben vagy térben távoli példák segítenek, de a mi jogainkat csak mi védhetjük meg.

A magyar hatalom szavakat próbál fegyverként használni civil szervezetek ellen. Milyen kárt képesek okozni szavak?

Ahhoz, hogy a kormánypropaganda működhessen, előbb erkölcsi, érzelmi és egzisztenciális reménytelenségbe tolták az állampolgárok nagy részét. A kialakult helyzetért azonban a fogyasztói kulturális beidegződések is éppúgy felelősek, mint a kétségtelenül döntéshelyzetben lévő jelenlegi kormány. A stigmatizáció, a cinizmus, a kettős játszmák és mércék hozzájárulnak ahhoz, hogy a diktatórikus berendezkedés felé tájékozódó országvezetés még egy ideig regnáljon, amivel egyre távolabb kerülhetünk az iskolák és kórházak talpraállításától, a módszeresen lerombolt ésszerűségtől.

Ha Önnek kellene a civil szervezetekre új, a magyar fülnek érthetőbb kifejezést találni, mi lenne az? Mik azok a civil szervezetek?

Számomra a civil szervezet kifejezés vidám nyugalmat, tettekézséget, tájékozottságot és önzetlen életörömet áraszt, de hát attól tartok én is, hogy a sértett, elzárkózó, valóság-hárító kormánypolitika elérte, hogy ha valaminek a nevében latin eredetű szó van, akkor kész a vád, hogy sötét, idegen erők szolgáloja. Jóllehet azok dolgoznak ezekben a civil szervezetekben, akik bár elhúzhatnának külföldre vagy a pszichedelikumokba, mégis úgy döntöttek, hogy nem hagyják saját levében főni ezt az elszegényített országot. Az *élettér* kifejezést soha nem használom, mert egy gyilkos propaganda része volt, a *civil szervezeteket* viszont nem az őket dehonesztálni próbáló kormány találta ki, és ha momentán, szűk körben lehet is benne valami gyanús, a rosszhiszem elpárolog amint kicsit több és komolyabban vehető információt engedünk be fülcsakráinkba.